

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDEELINGEN VAN DEN BOND DER OOSTVLAAMSCHE
FOLKLORISTEN

Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van den Bond :

L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent

Penningmeester :

CL. TREFOIS, Steenhouwerstr., 36,
Ledeberg-Gent Postcheckr. 111.318

Redactie van Oostvl. Zanten :

Prof. Dr. P. DE KEYSER,

Egmontstraat, 14, Gent.

Clemens TREFOIS, J. BOES.

Kleederdrachten in Zeeuwsch-Vlaanderen

Op een onderzoekingstocht in Selzaete en omstreken naar landelijke kleederdrachten of sporen van een vroegere volksche kleedij, strekte mijn onderzoek zich ook uit naar Axel, bekend door zijn vroegere algemeene en zoo bijzondere kleederdracht, die echter in dit stadje alreeds zoo goed als verdwenen is en plaats heeft moeten maken voor « stadskleedij » ; men ziet er zelfs geen of zeer weinig witte mutsjes of puntdoeken meer dragen.

Buiten Axel en meer naar den Polderkant zag ik op boerderijen de vrouwen nog in de Axelsche dracht en in een mij aangewezen hofstede, trof ik het boerengezin nog trouw gebleven aan de oude traditie en zelfs de kinderen op de Axelsche wijze gekleed.

De wat oudere jonge dochters keken echter met onderlinge verstandhouding naar mijn « stads-kleeding », en ik vermoed dat in haar hartjes alreeds een stil verlangen gekoesterd werd om toch ook eens die mooie stadsche kleeren te dragen — al was het dan maar op den Zondag — en ik vrees dat de tijd niet meer ver zal zijn dat de zoo fraai geïllustreerde modeboekjes der groote Stads Modemagazijnen uiteindelijk over de starre behoudendheid van de oude boerin zullen zegevieren en de jonge dochters haar toestemming verkrijgen om de oude traditioneele dracht af te leggen en zich te mogen kleeden als « in de stad. »

Dit zoude wel jammer zijn, want de Axelsche dracht is niet alleen interessant, maar ze is buitengewoon mooi en geeft een schilderachtige en kleurige toon aan deze Polderstreek in Zeeuwsch Vlaanderen.

Om deze kleederdrachten te beschrijven moet men een indeeling maken volgens den *leeftijd* nl.

de Kinderdracht,
de Jonge Meisjesdracht,
de Vrouwendracht,

al zijn de voornaamste deelen van de kleeding dezelfde, iedere leeftijd toch heeft zijn eigen bijzondere kenmerken.

I. DE KINDERDRACHT.

Tot ongeveer 5 jaar dragen de meisjes een kleed uit een stuk van zwarte gebloemde stof met een groote witte kraag en korte pofmouwen. Na dezen leeftijd verwisselen zij dit kleed voor de vrouwendracht met alleen nog de typische meisjesmuts, die ze tot den leeftijd van 12 à 13 jaar dragen.

Het Kindermutsje is een kapje gemaakt van zwart gebloemde zijde, aan den voorkant met een rand van kralen versierd; de twee bandjes worden onder de kin vastgestrikt. Aan den achterkant van de muts is een strik gehecht van dunnere gebloemde zijde van een sterk-sprekende kleur. De kleur van het kleed en muts is altijd zwart met meestal roode patronen doorweven of bedrukt. (zie voor Muts teekening I).

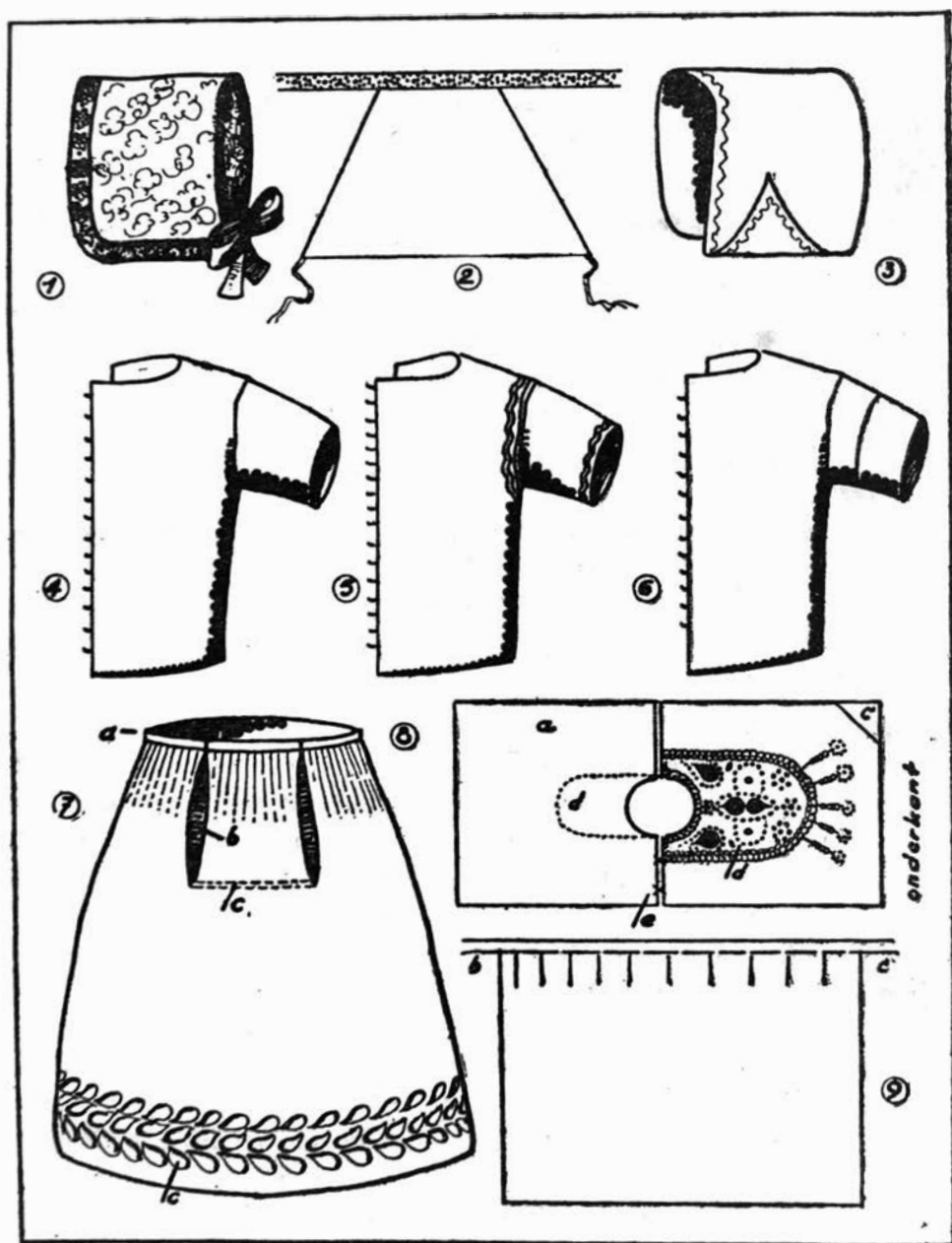
De jongens dragen al heel vroeg dezelfde dracht der mannen, In plaats echter van het hemd dragen zij een wit boordje met twee knoopsgaten voor de gouden knopen, genaaid aan een rugstuk (figuur II). Verdere bijzonderheden van deze kleeding zal ik onder de rubriek Mannendracht behandelen.

DE MEISJESKLEEDING.

Van 12 à 13 jaar tot en met den 20 jarigen leeftijd heeft men de Meisjesdracht, die zeer weinig verschilt met die der vrouwen; zij dragen alleen 2 of 3 rokken in plaats van 3 of 4; zij dragen echter niet de dikke laken rok, ook geen gesteven uitstaande muts, die bij de vrouwendracht behoort, maar een kapje met omgeslagen puntjes (fig. III).

DE VROUWENKLEEDING.

De overheerschende kleur van de Axelsche dracht is altijd zwart. De « doeken » en het schort, kunnen en zijn dan ook in het algemeen in gekleurde patronen op zwarten grond. Zelfs als de bruid naar de kerk gaat, draagt zij dit zwarte kleed, alleen eenige bloemen op de doek gespeld zijn de kenteekens van haar staat. Ten tijde van rouw is de dracht dezelfde, echter de kleurige patronen

1. Muts. — 2. Boordje. — 3. Kapje met omslag. — 4, 5 en 6. Lijfje. —
7. Japon of rok. — 8. De « beuk ». — 9. Voorschoot.

worden weggelaten en zijn alle kleedingstukken van effen zwarte stof.

Het Axelsche vrouwenkleed is nooit uit één stuk, steeds draagt de vrouw een rok en lijfje.

HET LIJFJE.

Op werkdagen is het lijfje van effen zwart katoen, 's Zondags van zijde, soms in met bloemenomweven stof met gallons en borduurwerk. Bij rouw heeft dit lijfje dikwijl breede zwarte fluweelen randen aan de mouwen, die altijd en bij alle gelegenheden kort zijn.

Het lijfje is recht geknipt met een naad in den rug, geen naden op zij; de mouwtjes eveneens recht geknipt; het is altijd gevoerd en wordt van voren met haken en oogjes gesloten. De japon wordt boven het lijfje gedragen (fig. IV. V. en VI.).

DE JAPON OF ROK.

De Axelsche boerin draagt in het algemeen minstens vier rokken als zij « op haar best » is, 's Zondags, of wanneer zij naar de stad gaat. In het werk op het land draagt zij maar twee effen (baaien) rokken, daarover gaat dan bij het uitgaan een zwarten laken rok en een dunne rok. Die rokken zijn zeer wijd en worden aan een band geplooid, met haak en oog van voren gesloten, op ongeveer een vierde van de rechterzijde. Aan beide kanten van het voorpand is een gleuf, de eene aan de sluiting, de andere boven een losse witte zak, die als handtasch der Axelsche vrouwen dienst doet. De zwarte rokken zijn meestal versierd met een breede rand fluweel of zijde, passementerie. Bij rouw zijn ze altijd zonder versiering. De jonge meisjes dragen de baaien en de dunne zwarte rok (Fig. VII).

DE BEUK.

Bij de Zondagsche kleeding behoort de « beuk ». Dit is een met kralen bewerkt voor en achter lapje dat boven het lijfje gedragen wordt tusschen de doeken. De twee stukken zijn aan elkaar genaaid met een opening om de hals en aan een schouder met haak en oog gesloten, soms met banden om het middel gebonden.

De beuk wordt gemaakt van zwarte zijde, effen zwarte stof of zwart met gekleurde bloemen. De kralen motieven hebben geen symbolieke beteekenis en worden door de draagster zelve er op gewerkt naar gelang haar smaak en wat de Axelsche markt haar biedt. De motieven zijn meestal met artificieele bloemen vervaar-

digd; de bladjes in kleine pailletten worden van de bloem genomen en op de beuk gelegd, ander kralen versieren verder het motief. Ook gewone kralen en paarden dienen tot het verfraaien van zoo een beuk; hangende kralen worden dikwijls aan de beuk genaaid ter afwerking. De grond-toon is altijd wit dat de kleur is van het lapje stof dat op de beuk genaaid is en waarop het kralenmotief bevestigd wordt; de achterzijde van de beuk, d.i. de rugzijde, is ook met kralen enz. bewerkt, maar is wat kleiner dan de voorzijde. In de linkerhoek van de beuk wordt dikwijls een klein zakje genaaid, waarin de boerin haar horloge draagt, die aan een gouden ketting, om haar hals hangende, bevestigd is. (fig. VIII).

Deze beuk wordt ook door de jonge meisjes gedragen; bij rouw laat men de beuk weg en draagt men dan alleen het zwarte lijfje met open hals.

DE VOORSCHOOT (SCHORT).

Op werkdagen dragen de vrouwen een schort van dikken blauwe katoen (drolle) tot aan het middel. Zij is zeer wijd en wordt met een band om het middel gebonden en van voren gestrikt.

's Zondags en bij gelegenheden wordt ze vervangen door een zwart zijden of (crepon) schort; vroeger was deze van bedrukte zijde, thans is deze zwart, effen.

De schort bestaat uit een vier ellen lang lap van ongeveer 1 1/2 el breedte (hoogte) op een band geregen aan het middel en ingehaald, zoodat de schort zeer ruim uithangt (fig. IX).

DE DOEKEN.

Het typische van de Axelsche dracht ligt echter in dit deel van de kleeding, de doeken die als een paar vleugels op de schouders staan. Ze hebben een hoogte van ongeveer tien tot twaalf centimeter, zoodat van opzij gezien het hoofd gedeeltelijk er tusschen verborgen is. Deze doeken zijn van satinette of (crepon) gemaakt voor de werkdagen en van zijde voor den Zondag in kleuren op zwarte grond. Bij rouw zijn ze geheel in zwarte stof, dikwijls met bloemen doorweven. Vele boerinnen borduren er zelf motieven op, zooals bloemen, enz. Deze doeken worden op een geplooiden vorm van stevig bruin papier gespeld en het geheel wordt dan met kopselden aan het lijfje gehecht. Van voren reiken ze tot onder de buste en van daar worden ze tot het midden van den rug gelegd waar ze in waaiervormige plooiën gehecht worden. Vroeger kwamen ze slechts tot juist onder de nek, zoodat het dragen van een

mantel mogelijk was ; thans is dit door de afmetingen der doeken onmogelijk geworden (Fig. X, XI).

DE DAS.

In den winter of bij koud weder draagt de boerin om den hals tusschen de doeken een zwarte das in den vorm van een driehoek, waarvan de langste zijde ongeveer 70 centimeter is. Op werkdagen is dit een gewone wollen das ; voor den Zondag van zwart fluweelen draad, altijd zelf gebreid ; de drie zijden worden afgezet met lussen van chenille (sinil) zijde. Men legt deze das met de punt in den rug, twee zijden komen van voren samen en worden vastgehouden met kopspeld of gouden broche (Fig. XII en XIII).

Bij zeer koud winterweer, als het sneeuwt of hard vriest, dragen de vrouwen een groote zwarte wollen doek (omslagdoek) om het hoofd geslagen ; dit gebeurt echter zeer zelden. Persoonlijk zag ik sommige vrouwen die doek geplooid over de armen dragen bij wijze van mof.

DE MANTEL.

De eigenaardige Axelsche dracht met de openstaande schouderdoeken maakt het dragen van een mantel, hetzij een kort jakje, hetzij een kapmantel, onmogelijk. Vroeger echter, toen de doeken veel kleiner waren en dichter bij het hoofd gespeld werden, droegen men een klein manteltje met mouwen of de groote wijde kapmantel.

De boerinnen vonden deze dracht weinig elegant en verzaakten maar liever aan dit warm kleedingstuk en wij zien nu de Zeeuwsch-Vlaamsche vrouwen in den zomer en in den winter steeds met bloote armen, doch om geen « last van den winter » te hebben dragen de boerinnen bij guur weder wanten. Dit zijn losse mouwen gehaakt of gebreid van fijne zwarte wol, die men onder de mouw van het lijfje stopt en die tot aan de polsen, onder de handschoen reiken. Heel warm zullen deze wanten wel niet zijn daar ze meestal in à jour werk gemaakt worden, dikwijls met klaverblad-motief. Deze worden ook door de vrouwen zelf gemaakt (Fig. XIV).

DE HAARDRACHT EN HOOFDBEDEKKING.

Het haar is lang met scheiding in het midden. Van voren draait men verschillende lokken te zamen boven op het hoofd, die dan worden gelegd en naar achteren gebracht. Deze lokken vormen dan twee kussentjes waarop de (krullen) van het mutsenijzer rusten. Het achterhaar wordt los gelaten en in de muts gestopt.

10, 11. «Doeken». — 12, 13. «Das». — 14. «losse» mouwen. — 15. Haar-
 dracht. — 16, 17, 18 en 18b. Hoofdbedekking. — 19. Gouden speld. —
 20 en 21. Klomp en muiltje. — 22. Halssnoer.

Deze haardracht geldt ook voor de kinderen (Fig. XV).

Over het haar worden op werkdagen zoowel bij gelegenheden of des Zondags twee mutsen gedragen; de eerste muts is een wit katoen kapje met een klein wit kantje afgezet, gehecht aan het mutsijzer dat op het achterhoofd aan de nek tegen het hoofd ligt en waarop de « krullen » — koperen in het werk en gouden voor de gelegenheden — worden gehecht. Op deze ondermuts draagt men op werkdagen, wanneer men uitgaat een witte muts van kant of met kant versierd, die aan het achterhoofd breed uitloopt, om dan in trapezium vorm aan de nek uit te loopen. De vorm wordt er met heel kleine, niet te scherpe plooitjes in groepen van drie ingesteven. Deze bovenmuts wordt 's Zondags vervangen door een kanten muts waaraan van achteren een strik van lichtblauwe zijde gehecht is. Ook bij de rouw wordt deze strik gedragen, het verschil tusschen een gewone Zondagsche muts en een rouwmuts ligt in deze blauwe strik, nl. de gewone muts heeft een lichtblauwe strik van zijde doorweven met bloemen, de rouwmuts een effen blauwe dofzijden strik (Fig. XVI, XVII, XVIII).

Tot 20 jaar dragen de jonge meisjes ook twee mutsen maar de bovenmuts is niet gesteven. Het is ook een kapjes model met kanten of fantasie rand, afgezet met een kantje waarvan de punt omgelegd wordt aan den buitenkant, aan weerszijde van de ooren. Naast ieder krul wordt bij de Zondagsche muts nog een gouden speld gestoken aan den binnenkant van het ijzer, de gouden punten steken uit de muts (Fig. XIX).

KOUSEN EN SCHOEISELS.

De kousen zijn altijd zwart en worden zelf gebreid van fijne wol en voor den Zondag van een nog dunnere draad. Ze worden gebreid met een klein naadje; de werkkousen echter worden geheel recht gebreid.

Voor het werk op het land dragen de boerinnen zoowel als de mannen groote witte klompen, het hollandsch model, maar met ingekerfde teekeningen; 's Zondags of bij het naar de stad gaan dragen de vrouwen tegenwoordig meer schoenen. Vroeger schoenen met zilveren gesp. In huis loopt men op kousen of wel op lage zwarte muiltjes met zeer lang voorstuk (Fig. XX, XXI).

LIJFSIERADEN.

Sieraden spelen een groote rol bij deze dracht, zooals trouwens bij alle Zeeuwsche kleeding; bij de daagsche zoowel als bij de Zondagsche dracht behooren sieraden.

Aan de muts draagt men bij het werk koperen krullen, die bij gelegenheden, op Zondag, of wanneer men naar de stad gaat, vervangen worden door gouden, waarbij dan ook de mutsspelden van goud, soms met parels bezet, zijn. Om de hals draagt men in het werk een snoer van een of twee rijen gewone kralen, nauw om den hals sluitend. Zondags draagt de boerin het roode bloedkralen halssnoer gevormd uit vier rijen dikke kralen van voren met gouden slot en koraal, gesloten. (fig. XXII).

Op weekdagen, wanneer de boerin uitgaat wordt ook een zelfde koralen halssnoer gedragen maar dan van kleinere kralen en met een kleiner slot. Wij hebben ook gezien dat de vrouwen met een *gouden broche* de das bevestigen.

Aan een lange dunne ketting is de horloge bevestigd, dat in de doeken of in het beukzakje gedragen wordt. Vroeger droegen de vrouwen aan haar middel hangend, de tasch met zware zilveren beugel die aan een zilveren ketting hing, die tasch was van zwart, groen of bruin fluweel; aan een tweede ketting hingen een zilveren naaldenkoker en zilveren schaar; zou dit herinneren kunnen aan de Germaasche godin Frigga, met de aan haar gordel hangende bos sleutels, dat door de Noorsche vrouwen overgenomen werd als teeken van huiselijke zorg, zooals sommige mythologen beweren?

Op de schoenen werden in dien tijd ook zilveren gespen gedragen.

HET ONDERGOED.

Het lijfgoed is zonder mouwen; men draagt hier nog borstrokken en wollen zelfgebreide lijfjes met korte mouwtjes van hetzelfde model als de bovenlijfjes.

De broeken zijn stropbroeken, gesloten; vroeger echter open. Verder twee blauwe of bruine baaien onderrokken, die het ondergoed der Axelsche vrouwen volledigen. Een en ander vrij zwaar en dik.

DE MANNEN- EN JONGENSKLEEDING.

De dracht is voor alle leeftijden dezelfde en bestaat uit een broek, een vest, een jas, een petje, een hemd en een sjaal.

De broek is met lange pijpen, van voren met een broekstuk, waarop de groote zilveren knopen genaaid zijn; de zakken zijn van voren geplaatst en met een knoop gesloten. (fig. XXIII).

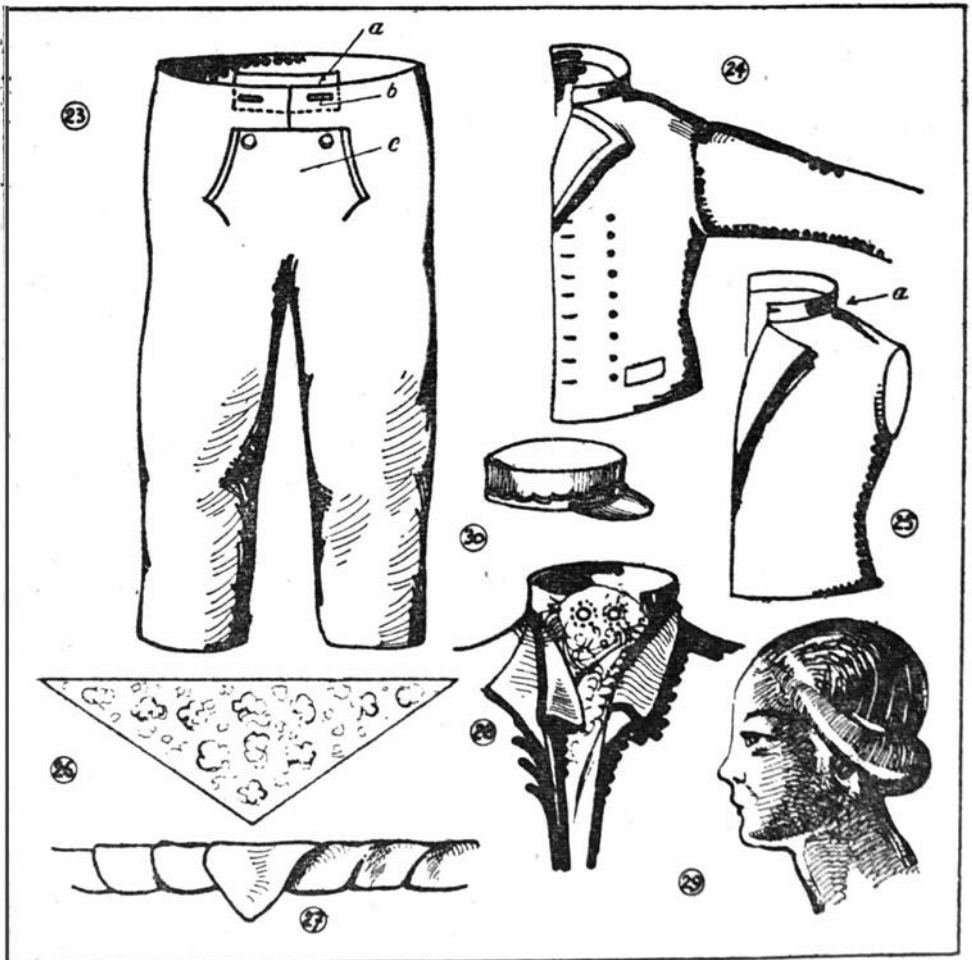
Het vest en de das zijn van dezelfde snit, alleen heeft het vest geen mouwen; de hals en de revers van de kraag zijn met zwart

fluweel afgezet; op het zwart laken van het kleedingstuk twee rijen zilveren knopen aan de voorkant verschillend in getal naar gelang de lengte van het kleedingstuk. (Fig. XXIV en XXV).

Aan de hals van het vestje zijn twee knoopsgaten die overeenstemmen met de knoopsgaten van het hemd van den man — met die van het boordje met rugstuk van den jongen (Fig. XXVI). Door die knoopsgaten gaan de gouden knopen; een opgerolde das van kleurige changeant zijde wordt om den hals gelegd en de punten komen van voren te voorschijn onder die gouden knopen (Fig. XXVII, XXVIII).

De mannen dragen het haar lang, rond geknipt, d.i. dat het om de slapen korter is dan aan het achterhoofd (Fig. XXIX). Een klein petje met kleine klep boven op het hoofd volledigt de manendracht (Fig. XXX).

Mary VAN DE WAAL.

23. Broek. — 24 en 25. Vest en das. — 26. Boordje. — 27 en 28 Opperolde das. — 29. Haardracht. — 30. Pet.

De Strandvisscherij langs de Vlaamsche Noordzeekust

HET LANDSCHAP.

Het uitzicht van de Noordzeekust der lage landen bij de zee is nagenoeg hetzelfde voor Noord en Zuid.

Van uit zee gezien verheft zich een keten van blonde met helmgras begroeide duinen — « la guirlande des dunes » naar het treffend beeld van Emile Verhaeren —, slechts hier en daar onderbroken door dijken met vuurtorens, afwateringen en riviermondingen.

Vóór dien dam van deels begroeid, deels bewegelijk zand strekt zich een doorgaans breed zeestrand uit, beurtelings door de steeds wisselende golven bij vloed ingenomen en bij ebbe weer verlaten. Beklimt men de hoogste toppen der duinen, de zoogenaamde « blekkers », omdat hun kale wanden vervaarlijk kunnen « blekken » of blinken in de zon, en schouwt men landwaarts over de duinvalleien of « pannen » heen, dan reikt de blik kilometers vèr over laag, vruchtbaar land: de polders. Grooter natuurlijker tegenstelling is nauwelijks denkbaar: zeewaarts de zandige, dorre duinen met schaarschen wilden plantengroei, landwaarts den kleiachtigen vetten poldergrond met malsche weiden en weelderige akkers.

Niet altijd heeft deze natuurlijke tegenstelling bestaan zooals ze ons thans treft: de polders zijn het werk van den mensch, zijn het resultaat van den noesten arbeid en den taaien strijd onzer voorouders tegen de zee, die dammen en dijken tegen haar opwierpen en voet voor voet schorren en aanwassen op haar veroverden. Hoe dikwijls nam de zee met stormachtig geweld terug, wat reeds lang in het bezit der menschen scheen! Overstromingen en waterfloeden zijn niet te tellen in onze geschiedenis. Ze waren vaak verschrikkelijk en verzwoegen dijken, huizen, dorpen, menschen en vee. Nog zit de schrik voor den watergolf in de bewoners van de kust en menig verhaal herinnert thans nog aan de fratsen van den waternekker of waterduivel, aan « Roeischaart », dien de bescherm patroon van de Vlaamsche Westkust, St. Idesbaldus, op zee heeft gemaand op de plaats waar een zandbank ergens vóór Nieuwpoort nog heden den naam van den gevreesden watergeest draagt.

Die wisselvallige strijd van de bedijkers tegen de zee is genoeg bekend en té overvloedig bezongen om er lang bij stil te staan. We beseffen dat hij door eeuwen geschreven en ongeschreven geschiedenis het Dietsche volkskarakter met zijn uitgesproken

bedachtzaamheid en zwijgzame volharding in voor- en tegenspoed heeft helpen vormen en stalen.

De polders, in historische tijden aan de Noordzee ontworsteld, behoren sedert de middeleeuwen, dank zij de samenwerking van de monniken der groote kustabdijen Ter Duinen en Ter Doest en de boeren der zandstreek, tot de rijkste landbouw- en veeteeltstreken van de Nederlanden. Zij hebben een type van agrarische kultuur, van bevolking en van behuizing geschapen, die vrij scherp afsteekt bij de overige natuurlijke kultuurstreken van het land.

DE BEVOLKING.

Is de natuurlijke tegenstelling groot, niet minder groot is de economische tegenstelling van de bevolkingsgroepen van polders en duinen. Want ook de duinstrook wordt niet alleen door een autochtone bevolking bewoond, maar ook bebouwd. Er bestaat daar inderdaad een kultuur van « duin- of zandakkers », die, dank zij een intensieve en doelmatige bewerking en bescherming door ophooping tegen wind en verstuiving, vruchten opleveren.

Ook de duinbewoners zijn landbouwers, in de streek van Veurne-Ambacht, waar ik hoofdzakelijk mijn onderzoek doordreef, worden zij in den omgang « landgebruikers » (landgebrukers) genoemd. De meeste zoogenaamde visschershuizen of keeten zijn trouwens gebouwd op « cijnsgrond ». Het is totaal verkeerd deze bevolking, althans in den tegenwoordigen tijd, als een visschersbevolking te beschouwen. We zouden ze eerder kleine boeren moeten noemen, die als nevenbedrijf de visscherij beoefenen. « Echte » zeevisschers zijn er ook wel onder, patroons van schuiten zoowel als schippersknechten en matrozen, maar deze beroepsmenschen zijn weinig talrijk, bezitten een aardappelveld en een lapje grond voor moestuinbehoefden, verminderen bovendien met den dag, omdat zij veel meer dan vroeger zich thans metterwoon in de onmiddellijke nabijheid van een havenplaats, in het door mij hierboven reeds aangehaald gebied, te Nieuwpoort en zelfs te Oostende vestigen.

Het zijn dan ook niet zoo zeer de « echte » zeevisschers, die het meest bij de strandvisscherij, waarover ik het zal hebben, betrokken zijn, al komt het voor dat zij ook deze visscherij beoefenen, wanneer ze voor langen tijd thuis zijn tusschen af- en aanmonsteren of op hun ouden dag. We mogen niet vergeten dat de streek, waarop mijn keus voor deze studie is gevallen, gedurende een groot deel van de 19^e eeuw het « hinterland » is geweest van de Vlaamsche IJslanvisschers, die jaarlijks op Fransche schoeners,

« IJslanders » gedoopt, in de vroegere 3^e Vlaamsche kusthaven van Vlaanderen, Duinkerke, sloop gingen (x).

Het wil mij voorkomen dat de rekruteering voor de visscherij in bepaalde tijden, wanneer deze visscherij, vooral deze op IJsland, bijzonder loonend was (een IJslandvaarder bracht na zes maanden afwezigheid op het einde van de 19e eeuw nog gemiddeld 11 à 1200 frank (in Fransche vijf frankstukken) thuis), ook onder deze kleine « landgebruikers », in het oudst bewaard bevolkingsregister van Oostduinkerke, dat van 1866, « daglooners » geheten, geschiedde. Het jaar 1866 zal menigeen niet zoo oud schijnen, maar het archief van de gemeente Oostduinkerke, waar ik de meeste dokumenten vandaan heb, werd grootendeels vernield tijdens den wereldoorlog door de beschieting van de gemeente in 1914, waardoor het gemeentehuis, toenmaals nog gevestigd in een herberg: De Kroon (thans Bakkerij Steen op den Burgweg) in de vlammen opging.

Het aantal geboekte daglooners is inderdaad zeer groot tegenover de groep der landbouwers, der visschers en der dorpsambachtslieden, zooals smid, wagenmaker, timmerlieden, metselaars, kleermaker, schoenmaker, enz. Voor Oostduinkerke, die, op Koksijde en Adinkerke na, bijna een grensgemeente tusschen Frankrijk en België is, komen daar nog de staatsbeambten bij, zooals doeaniers, tolbeambten, kustwachters (kustwaker in het register), jachtwachters (jachtbewaarder, id.), veldwachter en gendarmen, zonder de gebruikelijke vertegenwoordigers van godsdienst en onderwijs te vergeten: de pastoor, de onder-pastoor en de onderwijzers.

Daar in het door mij geraadpleegd bevolkingsregister van 1866 ook de gezinnen van de optelling van 1876 werden bijgeschreven, bereikte het aantal gezinnen omstreeks 1870-75 het cijfer van 286. Het aantal woonsteden is evenwel geringer: 271, maar verschillende gezinnen bewoonden soms éénzelfde huis, zooals het zeer dikwijls het gebruik was voor « ingetrouwde » kinderen.

Alhoewel een aantal gezinnen bijzonder kroostrijk waren, gezinnen van 6 tot 9 kinderen zijn lang niet zeldzaam, zoowel bij de landbouwers als bij de visschers en de daglooners (één landbouwersgezin telt zelfs 16 kinderen) zal de totaalbevolking omstreeks 1870 het duizendtal wel niet hebben overschreden.

De stichting van een badplaats, en zelfs van badsteden met dijk (Nieuwpoort-bad behoort administratief bij Oostduinkerke, niet bij

(*) Zie hierover: J. Filliaert, De Laatste Vlaamsche IJslandvaarders, Nieuwpoort, J. Filliaert, 1937.

Nieuwpoort) gebeurde slechts omstreeks 1870 als van geenerlei gewicht mag worden gerekend. In 1936 telde Oostduinkerke reeds tengevolge van het toenemend verkeer en het badleven een autochtone bevolking van 4000 inwoners.

De voornaamste van mijn zegslieden, de Heer Edmond De Mey, een in 1874 geboren en getogen Oostduinkerkenaar, wien ik overigens tal van kostbare inlichtingen te danken heb, gewaagde dan ook tijdens mijn vraagg gesprekken voortdurend van « vreemdelingen », met dien verstande menschen en families uit den onmiddellijken omtrek van het kerkdorp Oostduinkerke, die zich aldaar of op het grondgebied van deze gemeente om economische redenen gevestigd hadden sedert 1900.

De 286 gezinnen van 1870 waren verdeeld als volgt :

71 landbouwersgezinnen (landbouwer volgens eigen verklaring),

32 visschersgezinnen (visscher volgens eigen verklaring),

131 dagloonersgezinnen (daglooner volgens eigen verklaring).

52 gezinnen van middenstanders, notabelen en beambten inbegrepen.

Tot de middenstanders werden de hoogervermelde ambachtslieden, één enkel rentenier en een vrij groot aantal herbergiers gerekend. Deze laatsten oefenden meermaals een nevenberoep uit, b.v. dat van kleermaker.

Eén enkel landbouwer, Legein, verklaart als nevenberoep visser te zijn. Een afstammeling, Legein, Victor, (Fikke Legein) bijgenaamd Ko (naar den vleinaam van zijn vader Jacobus Legein) is tot heden toe visser te paard, en behoort, zooals we later zullen vaststellen, tot een bijzondere kategorie van kleine boeren. Zijn grootvader, die verklaarde landbouwer en tevens visser te zijn, zal wel in hetzelfde geval hebben verkeerd.

Nog moet ik vermelden dat de landbouwersgezinnen meestal in de polders wonen langs beide zijden van den ouden steenweg van Veurne naar Nieuwpoort, nog heden Burgweg geheeten.

De groote polderhofsteden, zooals Ammanswal (x) (in den volksmond thans algemeen « Hamerswal »), Hof ter helle (xx), Groot Labeur en Klein Labeur, liggen bezuiden den Burgweg.

De visschers bewoonden hoofdzakelijk den zoogenaamden wijk : Oostplaats (in de richting van Nieuwpoort) en ook de omliggen-

(*) Zie K. De Flou, Woordenboek der Toponymie van Westelijk Vlaanderen, enz., 1914.

I, kol. 238 Ammans Wal. Land en hofstede te Oostduinkerke; Ammandswalle (1235), Ammans Wal (1236), Ammans Walle (1246), s Ammans Walle (1607), Ammanswalle (1644), Amanzwolle (1842).

de wijken : Groenendijk, Voorduinen en Groote Duinen. De Oostplaats wordt thans Oostpark genoemd. Aldaar bevond in vroeger tijd de gemeenteweideplaats, in den volksmond « Noeneplek ». Die naam was mij een raadsel tot de tegenwoordige gemeentesekretaris, de Heer Van den Driessche, een Oostduinkerkenaar, mij de oplossing verstrekte. In den tijd toen de visschers, bedoeld werden de zeevisschers, nog een schuit (x) op het strand hadden liggen, waarmede ze bij vloed in zee staken, en in hun stalletje een koe hielden, bracht een koewachter elken dag gemeenschappelijk de beesten van de visschers van Oostplaats naar de « Noeneplek » om ze te laten weiden. Omtrent den « noene » (van 12 tot 3 uur, eigenlijk het negende uur van den dag te beginnen van 6 uur 's morgens) waren de koeien op de aldus genoemde plek aan het grazen. De kwajongens van het dorp gingen aldaar, op « Noeneplek », spelen. In de herinnering van de volwassenen, die als jongens aldaar hun vrijen tijd doorbrachten, is die naam blijven hangen.

Thans wonen de beroepsvisschers op « Noeneplek » niet meer als een kolonie vormend bij elkaar. Daar de Oostplaats vlak achter het verdwenen, door het beleg van Nieuwpoort totaal verwoeste middeleeuwsche visschersgehucht Nieuw-IJde is gelegen, waaraan nog alleen de « Spelleplek » (**) te midden der duinen herinnert, mag men zich afvragen of de gespaarde haringvisschers van Nieuw-IJde (***) zich niet achteraf op de Oostplaats, evenals Nieuw-IJde afhankelijk van Oostduinkerke, hebben gevestigd. Heden ten dage echter wonen de meeste strandvisschers en in 't bijzonder de visschers te paard tusschen Oostduinkerke-dorp en Koksijde.

Vóór het badleven na 1900 nieuwe verkeerswegen voor de streek tusschen Nieuwpoort en Adinkerke (met de thans onafhankelijke badstad De Panne) opende, was deze streek zeer afgezonderd. Alleen de Burgweg verbond Oostduinkerke met Veurne over Koksijde eenerzijds, met Nieuwpoort anderzijds. Een weg over een ouden zeedijk, die in de Middeleeuwen het Zwijn van den IJzer

(*) Zie beschrijving van De Panne-schuit bij Fr. Bly, Onze zeilvischsloepen, Gent, uitgave Koninkl. Vl. Academie, 1902, bl. 51.

(**) Zie mijn nota over « Spelleplek » in « Oostvlaamsche Zanten » : Westvlaamse zanten I. — De sage van de onvindbare Schat, bl. 102, 9e jg. nr 5 (Sept.-Oct. 1934).

(***) Over de IJden langs de Vlaamsche Noordzeekust raadplege men E. Vlietinck, De Yden van Vlaanderen (van Duinkerke tot Sluis), N.V. Standaard-Boekhandel, 1936 (Katholieke Vlaamsche Hoogeschooluitbreiding).

(niet te verwarren met het Zwijn van Damme en Brugge) afbakende, voerde naar het oude en belangrijke landbouwdorp Wulpen.

DE VOLKSTAAL.

Wat de taal betreft hebben we dus te doen met een in de dialektkunde en volkskunde gekarakteriseerd relict-gebied, bewoond door een gemengde bevolking van landbouwers en visschers. In den volksmond stond deze streek bekend als « Bachten de kupe » met een toespeling op de Westvlaamsche uitspraak, maar tevens op het verborgen zijn der streek achter het boterland (de boterkuip) van Diksmuide-Veurne. De dialektkaartjes van De Bo (*) als van J. Jacobs (**) toonen duidelijk aan dat de scheidingslijn tusschen Oost-Westvlaamsch (Brugsch) en West-Westvlaamsch de loop van den IJzer volgt. De kasselrij van Veurne, waarbinnen Oostduinkerke-Koksijde gelegen is, bevond zich tusschen de kasselrijen van het Vrije van Brugge en Ieper oostwaarts, de kasselrijen van Belle zuidwaarts. Volgens De Bo is er een Oost-Westvlaamsch (Brugge en Ieper), een Midden-Westvlaamsch (Veurne) en een West-Westvlaamsch (Fransch-Vlaanderen), volgens J. Jacobs vormt het West-Vlaamsch van Veurne-Ambacht en van Fransch-Vlaanderen één dialekt-eenheid.

Volgens de voorloopige kaarten van den Westvlaamschen Dialektatlas van Dr. W. Pée schijnen hier ook de isoglossen de richting te volgen van het uitgangspunt: Nieuwpoort aan de monding van den IJzer naar het Zuiden toe tot Waasten (Warneton) aan de Belgisch-Fransche grens. Het West-Westvlaamsch vertegenwoordigt een archaischer stadium dan het Oost-Westvlaamsch.

HET VOLKSKARAKTER.

Het groot aantal daglooners van onze hooger aangehaalde statistiek van \pm 1870 zou men op het eerste zicht geneigd zijn te verklaren door de behoeften van den groot-landbouw en veeteelt van het poldergebied. Evenwel vertrouwde mij de huidige pachter van één der grootste polderhofsteden (57 hectaren) uit die buurt toe, dat de groote landbouwers in 't algemeen de duinbewoners, hetzij zeevisschers of strandvisschers, als knechten moeilijk kunnen gebruiken. Ze deugen niet, volgens mijn zegsman, voor den landarbeid of voor het verzorgen der beesten, paarden of koeien. Ze kunnen niet gehoorzamen en willen steeds hun eigen zin doen

(*) In De Bo's Westvlaamsch Idioticon.

(**) In J. Jacobs, Het Westvlaamsch.

Type van polderhoeve (Hof ter Hille) te Oostduinkerke (foto *Cl. Trefois*)

Oude paardvisscher (Pietje Hiele) met karte (foto *Cl. Trefois*)

Type van keete of visschershuisje te Oostduinkerke (foto *Cl. Trefois*)

Strandvisschersjongen met alaaam (spletplanke en kleine sleekorre)
(foto *Cl. Trefois*)

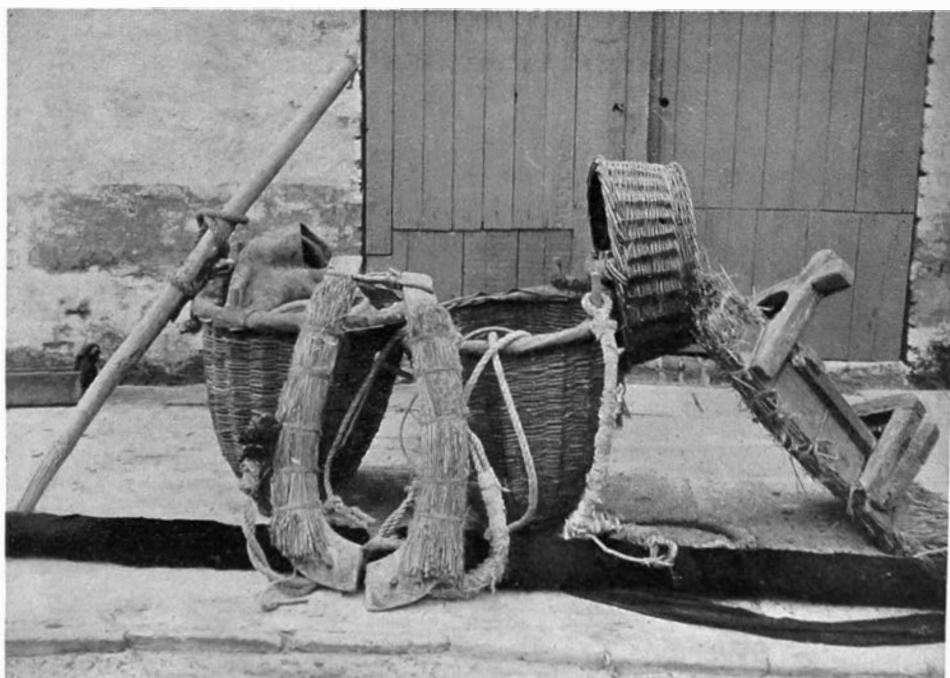
Paardvisscher na de garnaaivangst met kleine duindriewielkar (foto Cl. Trefois)

Polderlandschap met den « grondeloozen Put »
bij het Hof ter Hille te Oostduinkerke (foto Cl. Trefois)

Visscher te paard (foto Cl. Trefois)

Het « alaaam » van den visscher (foto Cl. Trefois)

of hun eigen weg gaan. Bijgevolg worden de knechten betrokken uit de landbouwdorpen van Veurne-Ambacht. Een ander voorbeeld van de eigennuttigheid dezer bevolking is het volgende:

Een oud-generaal, afkomstig zelf uit de streek, had aan een van mijn andere zegslieden toevertrouwd, dat de jongens van de kust de slechtste soldaten waren van het Belgisch leger. Ze waren, naar zijn zeggen, stijfhoofdig en ongedisciplineerd, geheel onbruikbaar voor massale oefeningen, waar ze lijdelijk moeten bewegen en volgen.

Deze psychologische asociale trek valt wellicht te verklaren door de vroegere afzondering van de duinbevolking, die ze wat menschenschuw had gemaakt, onder elkaar evenwel hebben ze ten allen tijde een zeer aaneengesloten groep gevormd, een ware groote familie, zooals ze zelf verklaren. Over de bloedsgemeenschap van deze duinbevolking schreef ik een bijdrage in het Nederlandsch tijdschrift voor volkskunde: « Eigen volk », nr van Januari 1938.

DE STRANDVISSCHERIJ: DE VISSCHERS TE PAARD.

Door den achteruitgang der groote zeevisscherij op IJsland en de te geringe opbrengst van de kleine zeevisscherij op de Noordzee een gedeelte dezer bevolking, op de zee georiënteerd, terug naar den landbouw met de strandvisscherij als nevenbedrijf.

Zoo komt het dat een aantal Oud-IJslandvaarders, die vroeger daglooners waren, met hun spaarcenten grond kochten of pachtten en aldus kleine boeren werden. Ze beoefenden bovendien het strandvisschen en daar ze in 't bezit waren van een paard of muizezel voor hun akkerbouw werden ze visschers te paard. Te weinig heeft men tot nog toe die verhouding van klein boerenbedrijf en visscherij te paard opgemerkt. We weten niet hoe oud het visschen te paard is? Dokumenten hieromtrent ontbreken zoo goed als geheel. Een rondvraag bij bevriende folkloristen leverde mij slechts weinig op.

Voor Nederland bv.:

In een opstel over het « Smelt-steken » (verschenen in het Nederlandsch Tijdschrift voor Volkskunde, 30, 1925, blz. 85 en vlg.) van Drs. P. J. Meertens komt een aanhaling (bl. 87) voor uit de Walchersche Arkadia van Matth. Gargon (1717), die aldus aanvangt:

« Nauwlijks waren zij om den hoek van de Schans, of zagen het strand vol van menschen, en vermaak. Sommigen krooden garnaat: *anderen sleepten den netten met paard en mannen door de Zee: deezee ploegden; geenene spaiden, en de Juffers met zonne-*

hoeden, opgeschorte keurssen, en bloote voeten liepen achter den ploeg, en vielen, en vatten, en grabbelden, in de gemaakte vore » enz.

Op bl. 89 drukt Drs. Meertens een sonnet af, waarin tekstueel staat: « Men vangt hier Visch te paard ». In Zeeland, nl. op Walcheren, heeft men dus in de XVIIIe (hoogst waarschijnlijk ook reeds in de XVIIe eeuw) de visscherij te paard gekend. Bestaan er ook afbeeldingen van dat soort visschen? Mij voorloopig onbekend. Naar menschengeheugenis te Oostduinkerke (mijn zegsman is hier de Heer De Mey voornoemd) zou het visschen te paard te Oostduinkerke-Koksijde niet ouder zijn dan ± 1840 . Kleine boeren voerden het in als nevenbedrijf, terwijl een gedeelte der zeevisschers, oud-IJslandvaarders, de voorkeur gaven aan de visscherij met kleine booten als hoofdbedrijf, vooral sedert 1885. Evenwel verviel deze zeevisscherij, waarbij de booten bij ebbe op het strand achterbleven, bijna geheel na 1900. Toen gingen sommige zeebonken van lieverlede tot het boeren en de strandvisscherij te paard over, terwijl de anderen zich bij de nieuwe mogelijkheden en uitkomsten van het zich meer en meer ontwikkelende badleven aanpasten.

Men heeft reeds meermalen de vrees uitgesproken dat het pittoreske strandvisschen te paard in dezen uithoek van den Noordzeekust zou verdwijnen, zooals het ook elders spoorloos verdwenen is.

Moesten de visschers te paard waarlijk beroepsvisschers zijn, dan zou die vrees volkomen gewettigd zijn, omdat deze wijze van visschen niet al te bijster veel opbrengt en slechts gedurende een deel van het jaar, nl. in den wintertijd, met eenigen bijval kan beoefend worden. Maar de visschers te paard zijn eerst en vooral kleine boeren en zolang deze kategorie van duinlandbouwers van de opbrengst van haar zandakkers kan bestaan, zal ze de strandvisscherij als nevenbedrijf blijven uitoefenen.

Zoo verdient het paard of de muil ook 's winters zijn haver!

Indien deze rationeele verklaring van het gebruik van een trek-dier bij het visschen kan voldoen, vermits ook het strandvisschen met sleepnetten door menschen getrokken tot op den dag van heden ter plaatse bestaat, is nochtans de vraag gewettigd of het voorbeeld niet van elders komt? Strandvisschen te paard is slechts mogelijk daar waar er een vlak zeestrand is zooals langs den Oostelijken rand der Noordzee. Ook elders kan deze voorwaarde voor handen zijn, zooals we hierboven vernomen hebben, in Zeeland.

In een artikel van een zekeren Yves Ro (een pseudoniem), getiteld « Coxyde » en verschenen in het « Bulletin du Touring Club de Belgique », XXXIIe Année, n° 11, (1^r juin 1926) las ik het volgende :

« Toute cette honnête population des côtes vit surtout de poissons bouillis, de pommes de terre et d'oignons que fournissent les enclos minuscules. Les jours assez nombreux où le vent capricieux ne permet pas aux chaloupes de sortir du port, ces rudes marins, ces vigoureux pêcheurs redeviennent des paysans et se courbent sur le petit champ défriché par leurs pères dans les sables jadis inféconds.

A ces travaux que de temps immémorial ont suffi à l'activité du pays ils joignent *un genre spécial de pêche dont on retrouve du reste, les primitives méthodes sur le littoral hollandais vers Hoek van Holland, Scheveningen en Katwijk, ainsi que dans le Holstein vers l'embouchure de l'Elbe.*

C'est la pêche équestre, dont nulle part ailleurs, sur la côte belge, on ne rencontre des adeptes. Montés sur de forts chevaux, les pêcheurs remorquent parallèlement à l'estran, de larges filets, aux mailles serrées dans lesquels se prennent les crevettes et les soles minuscules, mais exquises, de ces parages.

Ce dur labeur terminé, après des heures et des heures passées dans l'écume des vagues, de longues files de cavaliers étranges, pittoresquement juchés sur leurs montures qu'encombrent les paniers d'osier et les hampes de filets repliés, regagnent les petites fermes disséminées dans les dunes, sous la lumière triste du ciel nuageux ».

Indien de inlichtingen van den Heer Yves Ro juist zijn, ware het interessant de verdere verspreiding van dat visschen te paard na te gaan en het verband met den ekonomischen en agrarischen toestand van de paardvisschers te bestudeeren.

Voor Oostduinkerke zelf heb ik een klein onderzoek ingesteld aan de hand van de gegevens van de officieele Landbouwtelling van 1937.

Ik onderzocht 417 verklaringen. De resultaten zijn als volgt :

1) Aantal landgebruikers, die meer dan 5 hectaren bewerken :	70	16.7 %
2) Aantal landgebruikers, die minder dan 5 hectaren en meer dan 1 hectare bewerken :	89	21.4 %
3) Aantal landgebruikers, die minder dan 1 hectare bewerken :	258	61.9 %
	<hr/>	
	417	100 %

Al de mij bekende visschers te paard vallen onder de 2° categorie, d.w.z. de landgebruikers die minder dan 5 hectaren en meer dan een hectare in bezit of in pacht hebben. De menschen van de streek rekenen nog meestal met roeden en gemeten, hetgeen nogmaals het karakter van relict-gebied van het door ons bestudeerde gebied bevestigt.

Eén roe is vier stappen, ongeveer 3.75 m. (in Oost-Vlaanderen, althans in het N. W. omstreken van Zomergem 3.85 m., de boeren onderscheiden een kleine (3.85 m.) en een groote roe), één gemet is 300 roeden (uitgesproken roen), één hectare vertegenwoordigt twee gemeten.

Hierin bijgestaan door den Heer De Mey voornoemd telde ik onder de landgebruikers van Oostduinkerke acht paardvisschers. Samen met Koksijde kan het aantal misschien het dubbele bedragen, dus 16.

De 8 paardvisschers van Oostduinkerke hebben de hiernavolgende grondoppervlakte in bewerking :

1) Ch. Legein-Ureel	3 hect. 23 a.
2) S. Willaert	1 hect. 17 a.
3) H. Vermoote	1 hect. 20 a.
4) H. Thybaut	1 hect. 65 a.
5) E. Ollieuz	1 hect. 50 a.
6) R. Mus	1 hect. 32 a.
7) V. Legein	1 hect. 59 a.
8) D. Geryl	1 hect. 20 a.

Twee paardvisschers van Koksijde, die grond hebben op het gebied van Oostduinkerke bewerken :

1) L. Hiele	1 hect. 10 a.
2) E. Plaetevoet	4 hect. 19 a.

De bekende driehoeksverhouding (*), die een evenwichtsverhouding is tusschen het aantal menschen, de hoeveelheid en de soort van het vee en den bodem met de voedingsgewassen, is hier zonder twijfel van toepassing :

« De menschen voeden zich met vee- en bodemproducten. Vee en bodem verschaffen de menschen werkgelegenheid. Het vee voedt zich met de bodemproducten en moet deze dus met den mensch deelen. Het kan de taak van den mensch ook verlichten. De voedergewassen leven door de bodembewerking en door de van mensch en dier afkomstige meststoffen...

(*) Zie P. A. Barentsen, Het Oude Kempenland, Groningen, P. Noordhoff, 1935, bl. 261.

De hoeveelheid vee wordt geregeld ten naasten bij en tot op zekere hoogte naar de gezinsgrootte en den leeftijd der gezinsleden. Er wordt meer vee aangeschaft en er wordt meer bouwgrond in gebruik genomen, naarmate het gezin grooter en de leden ouder worden ». De gezinnen van Ch. Legein-Ureel en E. Plaetevoet, die meer grond in pacht hebben dan hun standgenooten, zijn dan ook in vergelijking met de andere kroostrijke gezinnen.

DE BEHUIZING : DE « KEETE » OF DUINWONING

Insgelijks onder invloed van de kroostrijkheid ondergaat de traditioneele behuizing bepaalde wijzigingen, die we hier ter plaatse in hun ontwikkeling kunnen nagaan.

De typische woning van de duinstreek is de rechthoekige naar het Zuiden georiënteerde langgevel met scheidingswand in het midden. De deur valt in één der aldus gevormde kamers, nl. de keuken. Een gevolg is dat één der vensters, nl. deze van de keuken meestal smaller is dan deze van het slaapvertrek. De oorspronkelijke ramen zijn alle schuiframen, voorzien van houten luiken, alhier « watervensters » genoemd. De uitbouw van schuur en eventueel stal geschiedt steeds in de lengte. Bij uitbreiding van het gezin, en indien de vliering of zolderruimte, bereikbaar door een luik (valdeur) langs een tegen de keukenzoldering (tusschen twee halken) beweegbare houten trapladder, niet voldoet, wordt een bijkamer onder lessenaarsdak bijgebouwd of een huisje van dezelfde afmetingen met of zonder ingang deur aan den oorspronkelijken langgevel toegevoegd.

Een kelderruimte of spinde (melkkamer) op de hoogte van de keuken is naar de Westzijde voorzien, waar het dak tot laag tegen den grond komt. De vroegere keuken had soms een uitsprong voor de alkoof, alhier « koetsje » geheeten. Een vierkanten put en een bakhuis, ook als zoogenaamde zomerhuis in het goede seizoen bewoond, en dat steeds den vorm heeft van een miniatuur-rechthoekigen langgevel, ontbreekt bijna nooit.

Een geëvolueerde type met halve verdieping, aangewend voor de groote hoeven — groot in vergelijking met de meestal kleine behuizingen van de duinbewoners — is insgelijks van lieverlede ontstaan. Den zelfden langgevel vinden wij als onderdeel van de polderhoeve terug, waar alsdan deze langgevel als zomerhuis in gebruik wordt genomen.

De hoofdgevel van de in open kwadraatvorm gebouwde polderhoeve, die soms een dubbel afgesloten bedrijfsruimte of hofstede vormt,

1°) door de kwadraatvormige plaatsing der gebouwen zelf en een muur met hek ;

2°) door de omwalling met inrijpoort van het erf ;
vertoont steeds een « voute », uitgesproken « voulte » (melkkamer) met de boven de lagere bedaking uitstekende slaapkamer (voutekamer genaamd), waar de meesters slapen. Bij verbouwing is het thans dikwijls « pronkkamer » of « logeerkamer » geworden.

Tusschen de woning van den kleinen duinboer en deze van den visscher is er eigenlijk weinig verschil, tenzij in de afmetingen.

De kleine boer, die als nevenbedrijf het visschen te paard beoefent, stalt zijn paard in een afgesloten ruimte van zijn schuur, die in het verlengde van het woonhuis is gebouwd.

DE STRANDVISSCHERIJ : DE KORDEELVISSCHERS

Het is een onjuiste meening dat het strandvisschen gedurende gansch het jaar wordt beoefend. Weliswaar treft men 's zomers aan het strand, in de Juli- en Augustmaanden, soms een aantal — drie of vier — paardvisschers aan, maar de vangst, die zij alsdan gedurende de vijf à zes uren van den vloed verwezenlijken is weinig loonend. De vraag naar garnaal is nochtans wegens het badleven gestegen, maar het nevenbedrijf van het visschen te paard geldt niet in de eerste plaats verkoop aan vreemden, al gebeurt het wel natuurlijk, maar de dagelijksche aanvulling van de huishoudelijke voeding. Dat is vooral noodig in de wintermaanden, die, behalve December en Januari, de beste maanden zijn voor de garnaalvangst. Het is dan ook gedurende den winter dat het aantal der strandvisschers aanzienlijk aangroeit, niet alleen datgeen van de visschers te paard, noodzakelijk beperkt door de economische omstandigheden, die het onderhoud van een paard of muilnier veronderstellen, maar vooral het getal van de kordeelvisschers. Daar het kordeelvisschen slechts weinig kosten medebrengt en niet onderhevig is aan taksen — werkloozen mogen er aan meedoen, op voorwaarde hun vangst voor eigen gebruik aan te wenden — wordt het fel beoefend door allen voor wien tijd geen geld beteekent, door jong en oud, ook soms door vrouwen.

Ik heb me willen vergewissen van hun betrekkelijk aantal :

Aantal landgebruikers te Oostduinkerke : 417.

Aantal paardvisschers : 8 (0.019 %) ;

Aantal beroepsvisschers (patroons en matrozen) : 16 (0.038 %).

Aantal bekende kordeelvisschers : 58 (0.139 %).

In werkelijkheid is het aantal kordeelvisschers veel grooter, omdat de volwassen en halfvolwassen huisgenooten, ja, ook de vrou-

wen, aan dat strandvisschen mededoen. Het meerendeel der kordeelvisschers zijn daglooners, werklooze ambachtslieden (timmerleiden en metselaars), over het algemeen zeer kleine landgebruikers, die ten hoogste 1 hectare bewerken, in de meeste gevallen is het echter veel minder: 10 à 40 of 50 aren. Slechts een paar gebruiken nog het « kruinet », d.i. het steeknet, dat als miniatuurvischtuig door de spelende stadskinderen aan het strand wordt gebruikt. Het slepen van de korre of sleepnet door een, twee of meer mannen of vrouwen, komt echter tusschen Nieuwpoort en De Panne nog wel voor.

HET ALAAM DER STRANDVISSCHERS

We gaan thans over tot een beknopt overzicht van het voor de strandvisscherij aangewend alaam. Zooals we na het bovenstaande kunnen vermoeden, onderscheiden we het alaam van

- 1°) het kordeelvisschen,
- 2°) het steekvisschen, en
- 3°) het sleepnetvisschen te voet en te paard.

HET KORDEELVISSCHEN

De kordeelvisscher begeeft zich naar het strand voorzien van een kordeel of lijn, een mand en een spade van een bijzonderen vorm (zie fig.). Deze laatste dient om de strandwormen, die als aas dienen, te steken. De mand wordt op den rug gedragen door twee linnen banden of touwen aan de ooren en aan den bodem van van de mand vastgemaakt. Het kordeel, aan hetwelk de lijntjes (50, 100, soms 200) om de 50 cm. zijn vastgeknoopt, is door de haakjes (algemeen « hoekjes » genaamd, vandaar ook de benaming van « hoekjesvisschers ») van de lijntjes (« ~~ke~~sters geheeten) op vernuftige wijze aan een « spletp plank » (zie fig.) verbonden, die dwars over de mand tusschen de ooren ervan wordt geplaatst.

Met de spade op den schouder en voorzien van de verdere benodigheden, zooals een doosje met zagemeel voor de wormen en kurkjes, gaat de kordeelvisscher bij ebbe op het strand zijn kordeel leggen. Het kordeel om bestand te zijn tegen het zeewater werd voorafgaandelijik getaand in kokend water waarin koffiegruis werd gemengd.

Het wordt zorgvuldig op een zandbank in de richting van de aanrollende zee uitgespreid en de « hoekjes » van de « ~~ke~~sters » (lijntjes van 20 à 30 cm. lengte) van aas voorzien.

De uiteinden van het kordeel worden daarna bevestigd door een « dutse », d.i. een bosje geplooid en samengebonden helmgras, dat

y ze
libz
276
rekening

y

in het zand wordt geduwd. De « dutse » is met een touwtje verbonden aan een « boei » of rond kurkje (« hoekje »), dat bovendrijft bij opkomende tij, zoodat de ligging van het kordeel goed zichtbaar blijft en het gemakkelijk kan terug gevonden worden, althans wanneer de zee intusschentijd niet te ruw is geworden. Een ruwe zee is inderdaad niet zeldzaam en is schuld dat wel eens kordeelen verloren gaan.

In gunstige gevallen brengt een kordeel van 50 « kensters » wel 25 vischjes op, ongeveer 2 kg. visch. De buit bestaat uit middelmatige schollen (« schullen »), die een hoofdbestanddeel uitmaken van den winterkost der duinbevolking.

HET STEEKNETVISSCHEN.

Zooals hooger aangestipt wordt het steeknetvisschen nog maar weinig beoefend. Evenals met het sleepnet wordt hoofdzakelijk op garnaal gevischt, maar het steeknet dient ook om schelpen te visschen. Deze schelpen zijn bestemd voor het kippenren om in de kalkbehoefte van de kippen te voorzien. Vroeger werden de fijn-gestampte schelpen ook gebruikt bij de bereiding van mortel.

De steeknetvisschers worden algemeen « gernaartkruiers » genoemd. « geernaart » of « garnaat » is de naam voor garnaal aan onze Vlaamsche Noordzeekust.

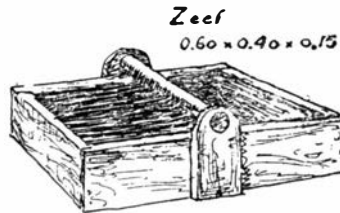
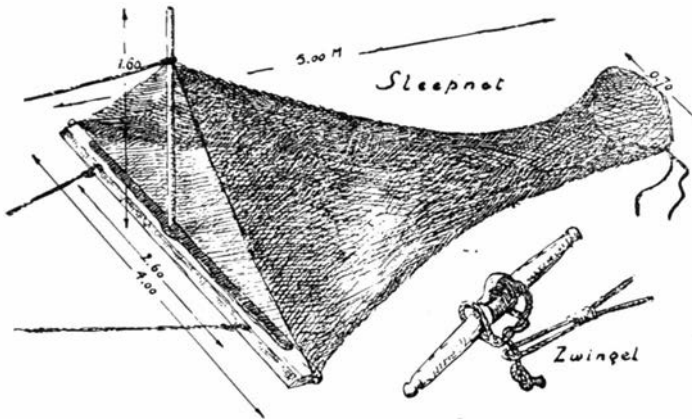
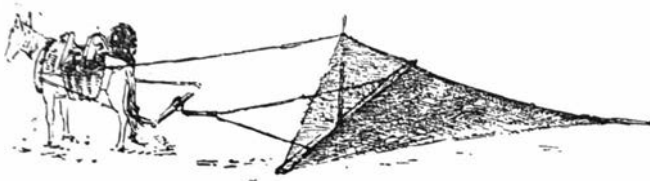
HET SLEEPNETVISSCHEN.

Het principie van het sleepnetvisschen is hetzelfde voor het visschen te voet, te paard of met de schuit: het langwerpige net, « korre » genoemd, wordt opgehouden door een beugel of een stok en gesleept. Het is vooral het visschen te paard dat onze aandacht verdient wegens het paardentuig (in strandvisscherstaal: « zeetuig »), de manden en het net, dat « karte » wordt genoemd.

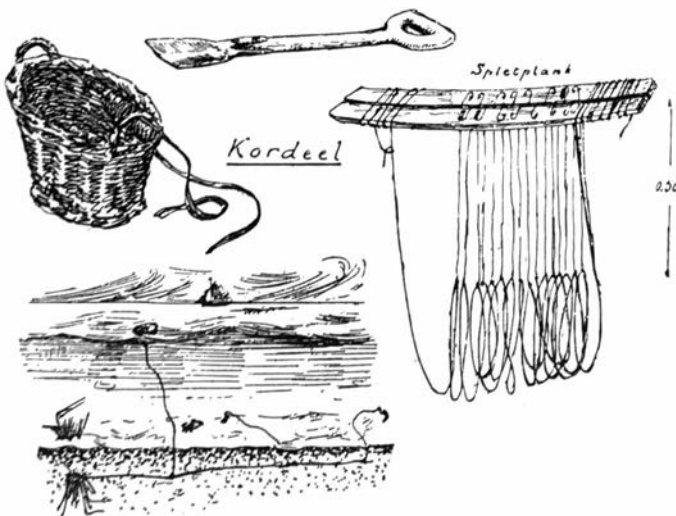
Het optuigen van het paard vraagt bijzondere zorg. Een grove deken wordt over den rug van het paard gelegd en vastgesnoerd met een stevig touw of een singel in plaats van een buikriem.

Het gareel (uitgespr.: greel) bestaat uit twee halfmaanvormige platte houten deelen langs de binnenzijden voorzien van stroobussels om de huid van het trekdier te beschermen. De strengen, die aan het gareel vastzitten, loopen door tot een « zwingel », die het net met behulp van een « trekkoord » sleept.

Het zadel (uitgespr.: zaal, zale), eveneens uit hout vervaardigd, rust op een bussel stroo. Het vertoont een zeer eigenaardigen vorm (zie foto).

Teekening van paardvisscherssalaam door Prof Ing. J. Cnops

Teekening van strandvisscherssalaam door Prof. Ing. J. Cnops

Langs beide zijden van het zadel worden de korven gehangen, waarin de vangst wordt overgegoten uit een mand (« paander » of « krumande »), die zijdelings aan één der korven is vastgemaakt en die als zift (« zeef ») dienst doet. Bij den paardvisscher thuis heeft men ook ziften in hout (zie fig.).

Aan den anderen korf is de stok, die het net bij het visschen moet openhouden, vastgebonden. De opgerolde « karte » wordt in de breedte achter het zadel geplaatst en maakt den indruk van een balanceerstok. Wanneer de paardvisscher zich op weg begeeft, legt hij een soort kleine kafzak boven op het harde zadel en neemt stevig plaats op zijn schommelenden troon. Bij navraag bij verschillende paardvisschers werd mij de verzekering gegeven dat het alாம் voor het paardvisschen hoofdzakelijk door de visschers zelf wordt vervaardigd : gareel, zadel en net zijn eigen fabrikaat.

Alleen touw en mand worden bij touwslager en mandenmaker (« mandenbreier ») gekocht. Het noodige touw voor een karte kost thans ongeveer 100 frank. Netten worden 's winters door de vrouw in den familieskring gebreid en gescheurde netten worden er onder kout en gezang gezamenlijk geboet.

Bewust van zijn waardigheid zet de paardvisscher zijn viervoetig schip in gang en wandelt hij met de karakteristieke deining langs de eenzame duinpaden zeewaarts toe.

Een paar visschers te paard geven er echter thans de voorkeur aan hun paard voor een kar te spannen, b.v. de eveneens belangrijke kleine of middelmatige duindriewielkar, om langs de gebaan-de wegen in vlugger tempo naar het strand te rijden.

Het is een eigenaardig zicht zulk een primitief gerij over de vlakke autobaan te zien voorbijtrekken al moet het in schilderachtigheid onderdoen voor de kavalkade dwars door de duinen. Het is schier een Oostersch woestijn-visioen van aangrijpende schoonheid!

We zouden hier nog kunnen uitweiden over het visschen zelf, het schiften of sorteeren, het spoelen en het koken der garnalen, waarvan de drie laatste bewerkingen om en in het bakhuis geschieden.

De opbrengst van een 6-tal uren zwaren arbeid, meestal bij wind, koude, regen en ontij, ook 's nachts, bereikt zelden meer dan een 15- à 20-tal kilogram garnaal. Het is alles wel overwogen zuurgewonnen « muziek » bij den dagelijkschen boterham, maar, zooals meer bij volksmenschen werd opgemerkt, het harde en tijd-roovende werk komt niet in tel, omdat het een bijverdienste geldt.

SLOTBESCHOUWING

Wordt het voortbestaan van het paardvisschen, deze zoo bij uitstek schilderachtige vorm van de strandvisscherij langs onze Vlaamsche Noordzeekust, onmiddellijk bedreigd? M.i. neen, zoo lang geen meer winstgevende nevenbedrijf zich in de buurt van de duinstreek voordoet, maar mettertijd zal dat met de ontwikkeling van het badleven hoogst waarschijnlijk wel het geval zijn, tenzij het paardvisschen een « sport » wordt. Maar is het dan nog wel ècht? We hoeven de werkelijkheid zonder romantiek te leeren inzien. De strandvisscherij is geen pleziertje, het is harde noodzakelijkheid, maar een noodzakelijkheid omstraald van de poëzie van de zee, van de blonde, bruisende Noordzee, waarvoor geen Dietsch hart ongevoelig is.

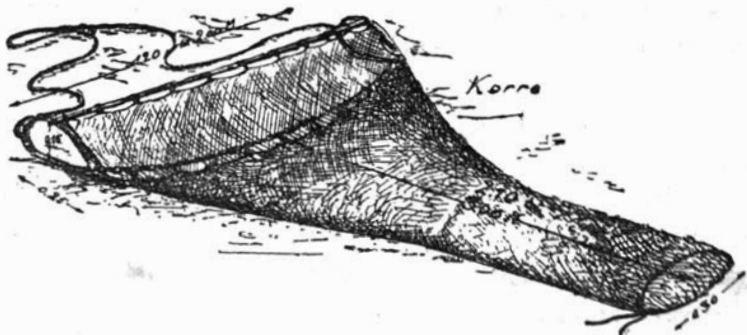
De strandvisschers, in 't bijzonder de paardvisschers, vullen het zielsbeeld aan, dat we over de Noordzee van kindsbeen af in ons hart dragen. Het zou jammer zijn moesten hunne vertrouwde gestalten, die, zoo fier op hun zeepaarden gezeten, zich afteekenen tegen duin en lucht, voor goed verdwijnen.

Het zou minder jammer zijn voor ons, die er trouw de levendige herinnering van bewaren, dan voor onze nakomelingen, die zich zouden moeten vergenoegen met het bekijken van de plastische en ikonographische dokumenten, die één of ander folklore-museum te hunner intentie en leering aan de vergetelheid zou hebben onttrokken!

We hebben het dan ook als een daad van piëteit beschouwd enkele aspecten ervan te hebben kunnen vastleggen in woord en beeld vóór het té laat zou zijn.

Mocht U ze interessant vinden als bijdrage tot de Vlaamsche folklore dan ware onze moeite niet tevergeefs geweest!

P. DE KEYSER.

Teekening van de kleine sleepkorke door Prof. Ing. J. Cnops

De Vlaamsche Stammoeder der Graven van Barcelona

Legendarisch is meestal wat de oude kronijken vertellen over den oorsprong van beroemde steden, graafschappen en vorstendommen. Dit was het geval met het graafschap Vlaanderen en zijn eerste graven, de zoogenaamde *forestarii* (1); zoo ging het ook met 'n ander graafschap, dat van Barcelona. Waarom deze twee verafgelegen streken nevens elkaar gerangschikt worden, zal hierachter blijken.

Staat dus de historicus terecht sceptisch tegenover deze verhalen, zoo zijn er anderen, folkloristen b.v., die er gretig naar luisieren, net zooals zij volksverhalen en kindervertelsels met zorg opteekenen. De oude kronijkschrijvers zijn wel eens folkloristen van hun tijd geweest. Daarom wordt het volgende niet in een historisch tijdschrift, maar onder folkloristische, en nog wel Oostvlaamsche Zanten opgenomen.

Eeuwen geleden — we zullen later zien dat het in de 9e eeuw gebeurde — leefde daarginds een rijk ridder, die vanwege den Franschen koning 't graafschap Barcelona ontving. Hij had een zoon, die zooals hij zelf *Guifredus* heette, doch om zijne behaardheid den bijnaam van *pilosus* had verkregen.

Eens waren vader en zoon naar Narbonna gereisd, om er de vertegenwoordigers van de Fransche Kroon te huldigen. Een der edellieden had vader Guifredus, spelenderwijs of in ernst, bij z'n baard gevat, hetgeen overal en altijd als een belediging gold. Men denke aan de Arabieren en ook aan den Romeinschen senator M. Papius, die, alhoewel overrompeld, in zijn leeggeplunderde stad toch niet kon dulden, dat een der invallende Galliërs hem aan zijn baard kwam trekken. Hij tikte hem met zijn ivoren staf op het

(1) Cf. A. WAUTERS, *La légende des forestiers de Flandre*, in *Bull. de l'Académie royale de Belgique*, 2e reeks, XXXVI (1875), 8. — J. BERTIN en G. VALLEE, *Etude sur les forestiers et l'établissement du comté héréditaire de Flandre, suivie de quelques documents sur les fêtes des forestiers de Bruges*. Arras, 1876. — A. DE SAINT-LEGER, *La légende de Lyderic et des forestiers de Flandre*, in *Bull. de la Comm. hist. du dép. du Nord*, XXI (1910), bl. 81 en 129 (met bibliographie en aanhalingen uit oude kronijken). — Een standaardwerk over het ontstaan van 't graafschap is dat van H. SPROEMBERG, *Die Entstehung der Grafschaft Flandern*. Berlijn, 1935. Het werd op meesterlijke wijze saamgevat door Prof. L. VAN DER ESSEN in zijn zaakrijke bijdrage tot het alomverspreide prachtwerk over de *Geschiedenis van Vlaanderen*, I, bl. 170 vlg.

hoofd — scipione eburneo in caput, zegt Livius —, waarop deze hem doodsloeg. Hier ging het anders: de beleedigde Guifredus velde den Franschman neer, doch werd zelf doorstoken in het handgemeen, dat daarop losbrandde. Het verlaten weeskind werd door de Franschen meegenomen naar het hof. De koning ontfermde zich over zijn lot en vertrouwde hem aan een graaf van Vlaanderen, niet nader vermeld — cuidam comiti de Flandres — opdat dezès gade voor het kind zou zorgen. Afgaande op de jaartallen, welke aan 't slot van dit verhaal voorkomen, mag men veronderstellen, dat deze koning Karel de Kale was, die zich tot zijn dochter Judith wendde, door Boudewijn's ijzeren arm geschaakt en nu dezès gemalin. Zij zorgde voor het vreemde kind als voor haar eigen dochtertje, die samen opgroeiden en die zoo nauw samen leefden, dat de gevolgen er niet van uitbleven: et eam gravidavit, zegt de kronijkschrijver van den jeugdigen Zuiderling. De moeder, die op de hoogte was, liet niets uitlekken, om allen smaad te vermijden: indien het Judith was, mag men haar wel eenig beleid, uit ervaring gesproten, toekennen. Plechtig liet zij den onbezonnen en verliefden jongeling zweren, dat hij haar dochter zou huwen, mocht het hem gelukken, 't vaderlijk erfdeel terug te winnen. Dan kleedde zij hem als pelgrim en zond hem « met scharpe ende staf » naar zijne moeder terug, die als weduwe 'n eenzaam en treurig leven leidde. Het moederoog en -hart herkende haar zoon en verzon ook het middel, om hem door vrienden en magen te laten herkennen, dank aan de eigenaardigheid, waaraan hij eens zijn cognomen te danken had: « eo quod in quibusdam insolitis hominibus partibus erat pilosus in corpore ». Allen schaarden zich rond den jongeling, zwoeren hem trouw tegen den Franschman, Salomo geheeten, die toen regeerde over Barcelona. De jeugdige held daagde hem uit, doodde hem in een tweegevecht en werd door zijn volgelingen tot graaf van Barcelona uitgeroepen. Gezanten werden dan naar den Franschen koning gezonden om voor hun heer en meester de hand der Vlaamsche gravendochter te vragen. Dit werd plechtig toegestaan. Zoo huwde Guifredus zijne vroegere geliefde en verkreeg, door hare ouders, dat de koning hem als leenman en graaf van Barcelona aannam. Bij een inval der Arabieren, riep hij 's konings hulp in. Deze echter, elders in beslag genomen — aliis impeditus negotiis — kon hem niet daadwerkelijk helpen, doch beloofde hem het graafschap in *allodium*, indien hij bij machte was, den vijand te verslaan: in ejus dominium totiusque sui generis in perpetuum, terwijl het vroeger slechts een *feodum* was. waarover de Fransche koning naar willekeur beschikte: Nam antea per successionem ge-

neris idem comitatus nemini datus fuit, sed cui et quanto temporis spatio Francorum rex dare voluisset.

Guifredus versloeg den vijand: zoo werd het graafschap zijn *allodium* of vrij erfgoed. Uit dankbaarheid stichtte hij in 898 een klooster, het *Monasterium Rivipullense*, waar hij in 912 begraven werd. Zijn Vlaamsche vrouw had hem vier zonen geschonken, te weten: Radulfus, eerste abt van Ripoli; Guifredus, slachtoffer van giftmengers; Miro, zijn opvolger († 929), door zijn oudsten zoon opgevolgd († 967), en Sumarius, graaf van Urgelle.

Dank aan hunne moeder, waren deze aloude heeren van 't verafgelegen graafschap toch van Vlaamschen bloede.

Zoo verhaalde een monnik in een 12e-eeuwsche kronijk, eeuwen nadien in druk verschenen, onder volgenden titel:

Gesta Comitum Barcinonensium scripta circa annum 1190 a quodam monacho Rivipullensi, ex veteri codice ms. ejusdem monasterii Rivipullensis, in marca Hispanica, edita a Petro de Marca, archiepiscopo Parisiensi.

Parisiis, apud Franciscum Muguet, 1688.

Op bl. 539 begint in deze uitgave het verhaal, dat ik hier in het Vlaamsch heb naverteld, voor de Oostvlaamsche Zanters en alle liefhebbers van legenden.

Vroeger werd. na zoo 'n wonderlijk avontuur, den lichtgeloovigen lezer een besluit toegediend, zooals dat van Petrus d'Oudegherst, na 't relaas over Lyderic van Buc en zijn voeding, in den trant van Romulus en Remus: « Je scay qu'il y en aura plusieurs qui, de prime face, recevront ceste façon... en mesme lieu qu'on est accoustumé faire les choses fabuleuses, mais quand ilz viendront à considérer l'heureuse, noble et magnanime postérité que cest enfant a délaissé, j'estime que pour le moins ils adjousteront foy à ce que dessus (2) ».

Zoo veeleischend zijn we niet meer; we voelen ons reeds uiterst vergenoegd, indien de Vlaamsche lezer dit legendarisch verhaal met eenige belangstelling wil doorloopen.

Leuven

Jan GESSLER.

(2) PIERRE D'OUDEGHERST, *Les Chroniques et Annales de Flandres*, I, p. 33 (uitgave LESBROUSSART). De uitgave van Plantijn (Antwerpen, 1571) is een van de mooiste drukken uit de tweede helft van de 16e eeuw.

Recepten

OM PARELS TE REINIGEN

Eens, toen ik in het British Museum te London werkzaam was, trof ik in een handschrift, tusschen twee oudere Latijnsche tractaten in, 't volgende dubbel recept voor hetzelfde doel, uit de eerste jaren der 17e eeuw. Het scheen me de moeite waard den tekst over te schrijven en bij gelegenheid mede te deelen, zonder aanstoot te verwekken. Dit wordt hier gedaan, als bladvuysel.

ITEM OM EEN PEERLE DIE GHEEL IS SCHOON TE MAECKEN.

R/ : olde pisse ende *sal commune* ende mengetse tsamen totdat die pisse dick wert van het solt, ende dan neemt een schone doeck ende ghiet die pisse daer doer, ende dan legt die perle daer in een ure oft een ure ende een halve. *Probatum est.*

ALIUD.

Accipe columbam ende laetse vasten twee dagen ende dan gheeft haer die perle in, ende dan neemt *columbam* als si die perle heeft in gehadt twee dagen, ende so hier tusschen niet uyt en coempt, *interfice et invenies eam pulchram. Probatum est.*

(*Ex MS. Sloane 345, fol 32v°*).

Voor eensluidend afschrift :

Leuven

Jan GESSLER.

In Memoriam Maurits Sabbe

9 Februari 1873 — 12 Februari 1938

Weinig persoonlijkheden, die ons in den laatsten tijd door den dood ontvielen, laten zulk een leemte na als Maurits Sabbe, de hoogvereerde Conservator van het Plantin-Moretus-Museum te Antwerpen. Want Maurits Sabbe was niet alleen de ideale Conservator van het eerbiedigwaardig Huis der Plantin-familie, hij was ook de gezaghebbende professor in de Nederlandsche taal- en letterkunde van de Vrije Universiteit te Brussel, de verkleefde leer- raar aan verschillende inrichtingen van kunst- en para-universitair onderwijs, de actieve leider van en medewerker aan tal van kulturele lichamen : Willems-Fonds, N. I. R., Vlaamsche Gids, enz.

Hij was ook, *last not least*, een schrijver en een geleerde, wiens naam met gulden letters zal geboekt blijven in de geschiedenis van onze Vlaamsche letterkunde en van de Nederlandsche kultuur.. Dat hij ook een folklorist was blijkt niet alleen uit zijn letterkundig werk, dat met warme en aandoenlijke liefde het volksleven van ons Vlaamsche land, en in 't bijzonder van het schoone, mystieke Brugge, heeft verheerlijkt, van den « Filosoof van 't Sashuis » tot het « Kwartet der Jacobijnen », maar ook uit zijn essays en studies over folklore in het « Nederlandsch Tijdschrift voor Volkskunde » en elders, in 't bijzonder over Volksletterkunde en het Volkslied.

Wie onder ons kent zijn « Wat Oud-Vlaanderen zong ! » niet ?

Als musicoloog was hij, naast Lambrechts, de voortzetter van het levenswerk van den Gentenaar Florimond van Duyse. Ook de uitnemende muziek liefhebber mag hier wel herdacht worden.

Toen wij, kort vóór zijn ontijdig verscheiden, hem een exemplaar van de door de « Commissie van het Oude Volkslied » uitgegeven « Limburgsche Lieder » uit het nalatenschap van Lambrecht Lambrechts, gingen vereeren, verraste hij ons met een geschenk voor het Gentsche Museum van Folklore. Het was een gouden kanarievogel in een zilveren kooitje, een herinnering aan zijn Gentschen grootvader, die voorzitter was geweest van een bekende Gentsche kanariekweekers-vereeniging : l'« Union ».

Een « souvenir », verzekerde hij ons met zijn goedigen monkel en zijn in verren droom verloren oogen, van zijn Gentsche grootouders en aan zijn eigen jeugd, daar hij als geboren Bruggeling schier al zijn vacaties als schooljongen te Gent bij de familie van zijn vader kwam doorbrengen. Gent, later ook zijn Universiteitstad ,lag hem daarom steeds na aan het hart ! »

Van dien voortreffelijken man, wiens offervaardigheid en goedheid wij menigmaal mochten ondervinden, zal de Bond der Oostvlaamsche folkloristen een dankbare en blijvende herinnering bewaren !

P. K. D.

In Memoriam Gustaaf Dhondt

12 Juli 1865 — 27 April 1938

Twee kunstbroeders in het leven, twee kunstbroeders in den dood ! Gustaaf Dhondt, ofschoon bijna tien jaar ouder dan Maurits Sabbe, verdient als schrijver in één adem genoemd te worden

met den grooten Brugschen intimist. Beiden immers hebben de intieme zedennovelle met weergaloos talent beoefend en in Brugge en Gent, en vooral het Brugsche en het Gentsche oer-eigen volk, beter leeren kennen en liefhebben.

Zeker is er wel verschil tusschen beider temperament. Door-en-door stedeling, was Maurits Sabbe een meer verdroomde natuur dan Gustaaf Dhondt, die, geboren te St. Denijs-Westrem-bij-Gent, reeds in zijn forsche verschijning een man van het Vlaamsche Leieland was gebleven. Aldus kwam hij dichter te staan bij het naturalisme van Cyriel Buysse en Stijn Streuvels.

Hij bracht in de Vlaamsche literatuur en in de stad, waar hij levenslang zou verblijven, niet alleen de frissche lucht van het land van Leie en Schelde, maar ook nog die groote en opgewekte werklust van zijn ras, die hem in zijn administratieve loopbaan en in het Gentsche gezelschapsleven steeds zou onderscheiden. Hij was een geboren verteller, schilderachtig en vol humor. Wie hem ooit gehoord heeft, vergeet nooit hoe kruimig hij zijn woorden boetseerde en zijn zinnen smeedde, die hij met typisch handgebaar uit zijn blonde knevel en baard scheen te schudden!

Heel de gulheid van zijn openhartig wezen klonk uit zijn blijden lach!

Wij hebben het geluk gehad hem menigmaal te hooren: hij was onuitputtelijk in zijn herinneringen aan zijn jeugd en aan het Gentsche volksleven.

Hij was een folklorist bij Gods genade als zijn oude, trouwe vriend Lodewijk De Vriese, wiens feestviering door de Oostvlaamsche folkloristen in 1931 hij hielp opluisteren door een folkloristischen speech en een kernachtige inleiding op de door den Bond uitgegeven studie: «Lodewijk De Vriese in het kader onzer folklore». Bij zijn veel te vroegen dood — wie zou het ooit vermoed hebben dat zijn ijzersterk gestel door de ziekte was ondermijnd? — blijft ons de troost over dat onder zijn nagelaten onuitgegeven werk zich ook een folkloristische novelle bevindt: «Van Naardje die zijn zielken aan den duivel verkocht», die zeker onder al de liefhebbers van de Vlaamsche folklore en alle vereerders van goede vertelkunst zijn sympathieke herinnering zal helpen beklijven.

Wij bieden aan zijn bedroefde echtgenoote, Mevrouw W^o G. Dhondt, de oprechte deelneming aan van den Bond in het verlies van een onzer meest vereerde medeleden!

P. D. K.

Artevelde in de Folklore

Artevelde-vorm tot het bakken van Spekatieventen.

Rond 1849.

(Uit verzameling J. Vermeulen).

Cliché : Cl. Tréfois.